

Andrej Drbohlav

PSYCHOLÓGIA SÉRIOVÝCH VRAHOV

200 skutočných prípadov brutálnych
činov sériových vrahov súčasnosti

 GRADA®

 GRADA®

Andrej Drbohlav

PSYCHOLÓGIA SÉRIOVÝCH VRAHOV

**200 SKUTOČNÝCH
PRÍPADOV
BRUTÁLNYCH ČINOV
SÉRIOVÝCH VRAHOV
SÚČASNOSTI**

PhDr. Andrej Drbohlav
PSYCHOLÓGIA SÉRIOVÝCH VRAHOV

200 skutočných prípadov brutálnych činov sériových vrahov súčasnosti

Vydala GRADA Slovakia s.r.o.
Moskovská 29, 811 08 Bratislava 1
www.grada.sk
Tel.: +421 2 556 451 89
ako svoju 87. publikáciu

Recenzovali:
PhDr. Slavomil Hubálek
MUDr. Martin Hollý
JUDr. Miroslav Antl

Z českého originálu *Psychologie sériových vrahů*, vydaného vydavateľstvom Grada Publishing v roku 2013, do slovenčiny preložila Marta Maňáková.

Jazyková redakcia Ľubica Hroncová
Návrh obálky Andrej Drbohlav
Grafická úprava a spracovanie obálky Milan Malý
Grafická úprava a sadzba Zuzana Ondrovičová
Zodpovedná redaktorka Adela Orémusová

Vydanie 1., 2021
Počet strán 464
Tlač PBTisk a.s., Příbram

Copyright © Andrej Drbohlav
Cover illustration © Tomáš Miro Záhořík „Mizaru – Kikazaru – Iwazaru“
www.cheironart.cz

Slovak edition © GRADA Slovakia s.r.o., 2021
Translation © Marta Maňáková, 2021

Upozornenie pre čitateľov a používateľov tejto knihy

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto tlačenej či elektronickej knihy nesmie byť reprodukováná a šírená v papierovej, elektronickej či inej podobe bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa. Neoprávnené použitie tejto knihy bude trestne stíhané.

ISBN 978-80-8090-195-0 (ePub)
ISBN 978-80-8090-194-3 (pdf)
ISBN 978-80-8090-193-6 (print)

OBSAH

Predhovor.....	7
Úvodná poznámka autora	10

I. časť – Psychológia sériových vrahov

1. Základná definícia mnohonásobných vražd.....	14
2. Mýty o fenoméne sériového vraha	16
3. Vybrané aspekty analýzy trestného činu a investigatívnej psychológie	19
Profiling sériových vrahov	20
Škola analýzy trestného činu FBI (americký model).....	20
Škola investigatívnej psychológie (britský model).....	21
Organizovanosť verzus neorganizovanosť	22
4. Vybrané psychologické aspekty	26
Sedem fáz vraždy podľa motívu a modu operandi	27
<i>Prvá fáza: aura (The Aura Phase)</i>	27
<i>Druhá fáza: vybládavacia, navíjacia (The Trolling Phase)</i>	28
<i>Tretia fáza: opanovanie (The Wooing Phase)</i>	28
<i>Štvrtá fáza: ukoristenie (The Capture Phase)</i>	28
<i>Piata fáza: vražedný akt (The Murder)</i>	28
<i>Šiesta fáza: trofeizmus (The Totem Phase)</i>	29
<i>Siedma fáza: sklúčenosť (The Depression Phase)</i>	29
Päť štádií stavu psychiky sériového vraha	29
5. Psychologická typológia vrahov podľa motívu	31
Empirická klasifikácia	31
Typológia podľa motívu	32
<i>Prvý typ – Vrah-vizionár (Visionary)</i>	33
<i>Druhý typ – Vrah-misionár (Missionary)</i>	33
<i>Tretí typ – Vrah-hedonista (Hedonistic)</i>	34
<i>Štvrtý typ – Vrah z pozície sily (Power Seeker)</i>	35
<i>Piaty typ – Vrah z milosrdenstva (Mercy Killer) (taktiež Anjel smrti)</i>	36
Tri motivačné vzorce	37
6. Vybrané poznámky k páchatelovi.....	38
7. Vybrané aspekty profilu sériového vraha.....	43
Socioekonomický štatút rodiny sériového vraha	43
Intelektuálne schopnosti	44
Sérioví vrahovia a vzdelanie.....	46
Vybrané rozdiely medzi vrahmi s jednou obeťou a sériovými vrahmi.....	48
Vražedná mobilita – Akčný rádius.....	49
Hranica prvého pohlavného styku sexuálnych sériových vrahov	51
Vek prvej vraždy	52
8. Sexuálni sérioví vrahovia	53

9. Sériové vrahyne	57
10. Základné vymedzenie behaviorálnej patológie	60
<i>Základné vymedzenie</i>	61
11. Vybrané vzťahové prediktory	62
Vzťah k matke	64
Vzťah k otcovi	66
Vzťah k súrodencom a vrstovníkom	67
12. Sériový vrah ako obeť a agresor v detstve	69
Vrah ako obeť	69
Vrah ako agresor	73
<i>Behaviorálna typológia</i>	73
Obranné mechanizmy a salutogénne vplyvy.....	75
13. Vybrané behaviorálne patologické javy	82
Hostilita voči zvieratám	82
Fascinácia ohňom (firesetting).....	84
Enuréza	85
Denné snenie (daydreaming)	86
Kompulzívna masturbácia.....	86
Ďalšie sledované indikátory a prediktory správania v detstve a dospievaní	87
Stretnutie so smrťou a krvou v detskom veku.....	89
Patologické inklinácie	89
Thanatofilná inklinácia	91
Inklinácia k zbraniam	91
Inklinácia k nacizmu.....	91
Inklinácia k rasizmu.....	92
Inklinácia k sektám a patologický výklad náboženstva.....	92
14. Vybrané behaviorálne patologické poruchy	93
Poruchy správania podľa diagnostického manuálu DSM.....	93
Poruchy správania podľa diagnostického manuálu ICD	94
<i>Nesocializovaná porucha správania</i>	95
<i>Porucha opozičného vzdoru (ODD)</i>	96
<i>Intermitentná explozívna porucha</i>	96
15. Vybrané psychopatologické aspekty	99
Psychopatický typ	99
Psychotický typ.....	103
Dissociálna (antisociálna) porucha osobnosti	104
Malígný narcizmus	106
Hraničná porucha osobnosti.....	108
Agresivita a mozog.....	109
II. časť – Encyklopédia sériových vrahov	
Menný zoznam	116
Poznámka autora	441
Slovník pojmov	443
Literatúra	456
Internetové zdroje	463

PREDHOVOR

S autorom tejto publikácie Andrejom Drbohlavom sme sa stretli ako „učiteľ a žiak“ – ako s vysokoškolským študentom etopédie na Univerzite v Hradci Králové, kde na katedre sociológie a sociálnej patológie dlhodobo prednášam predmet Trestné právo. Na jeho žiadosť som sa stal vedúcim (či skôr konzultantom) jeho diplomovej práce.

Už táto jeho práca z roku 2002 (pod názvom: *Trest smrti verzus trest života pre sériových vrahov*) celkom vybočovala z obvyklých tém. Bola výnimočná poňatím aj spôsobom, akým sa jej vtedajší „etopedický študent“ zhostil a pri štátnej záverečnej skúške výborne obhájil.

Pán doktor Drbohlav sa potom intenzívne venoval výučbe a rozvoju odboru etopédia (respektíve behaviorálna patológia) na našej univerzite – a ďalej sa špecializoval na problematiku profilingu vysoko násilných trestných činov v sériách. Jeho diplomová práca vyšla knižne a zostala jedným zo študijných prameňov, z ktorých čerpajú súčasní študenti najmä pre svoje záverečné vysokoškolské práce.

Jeho Encyklopédia sériových vrahov ako kazuistická súčasť knihy *Psychológia sériových vrahov* je už samotným zoradením a úvodnými zásadnými informáciami o každom z nich ucelenou a prehľadnou prácou, ktorá by sa osvedčila aj pod ďalším názvom „Sérioví vrahovia podľa abecedy...“.

Nájde tu stručné, zrozumiteľne a čitateľne predstavené príbehy nielen z Európy, ale z celého sveta, tie najbrutálnejšie prípady – známe či neznáme, aktuálne dopĺňané z internetového aj ďalšieho spravodajstva podľa štádia súdneho konania. Niektoré prípady sú opisované podrobne a autor im venuje vo všetkých ohľadoch značnú pozornosť, pri iných nájdeme len stručnú informáciu, ktorá sa však dá považovať (najmä zo študijného a vedeckého pohľadu) za dostačujúcu – napokon, v prípade enormného záujmu môžeme pátrať sami ďalej. Čo okrem iného dokáže, že nás autor svojím prístupom a predloženými informáciami prinajmenšom zaujal.

Zo známych (až legendárnych) príbehov môžeme spomenúť okrem iných aj opakovane sfilmovaný príbeh gangsterskej dvojice „Bonnie & Clyde“, respektíve Clyda Chestnuta Barrowa a Bonnie Parkerovej, z českých sériových vrahov nechýba Václav Mrázek či Ladislav Hojer, autor nezabúda ani na súčasných vrahov, ako sú odsúdený Ivan Roubal alebo manželia Stodolovci. O vraždách Václava Mrázka sa už napísalo toho veľa, a tak autor nestráca čas opakovaním známych skutočností, ktoré sa dajú ľahko dohľadať. O ďalších českých vrahoch sme boli mediálne informovaní priebežne, pretože vražda ako „atraktívny“ čin stále priťahuje pozornosť a záujem verejnosti (a odvádza nás od bežných starostí a problémov – pokiaľ sa nás priamo nedotkne).

Autor si dal záležať aj na prehľadných „tabuľkách“, z ktorých sa vždy hneď na úvod dozvieme nielen vrahov dátum narodenia a miesta, lokality krvavých zločinov, ale aj počet jeho obetí a tzv. modus operandi či typológiu páchatelov a ich obetí, ako aj tresty, ktoré súd vrahovi vymeral (príp. poznámku, že sa zločinec sám rozhodol ukončiť svoj život). Pre autorovo dlhodobé špecializované vedecké vzdelávanie a bádanie je typické aj prepracovanie tzv. „(behaviorálne patologických) prediktorov“, a to najmä z dôvodu výskumu, ktorý už niekoľko rokov úspešne realizuje.

Všimnime si konkrétne, že Andrej Drbohlav napríklad v prípade počtu obetí uvádza počet dokázaných prípadov a inde aj počet predpokladaných obetí na základe policajného či súdneho vyšetrovania. Ak zvolíme také kritérium, mnohými z nás otrásie pomerne veľké množstvo svetových (a našťastie nie českých či slovenských) sériových vrahov, pri ktorých sú hneď na úvod pri počte ich obetí uvedené dvoj- či trojciferné čísla. Už táto skutočnosť sama osebe stojí za (rôzne, ale skôr hrozné) zamyslenie...

Náhodne nalistujme jeden z príbehov = podľa abecedy:

Američania Hamilton Albert Fish – najmenej 100 ľudských obetí, Donald Henry Gaskins jr. – najmenej 100, ale možno až 200 vražd za dva roky, Kolumbijčan Gavarito – najmenej 189 obetí, 100 obetí sa uvádza pri Pakistancovi Iqbalovi (ktorý trest smrti urýchlil samovraždou), ďalší Američan Jaspersen – 8, ale možno dokonca 160 obetí, značná pozornosť sa venuje ruskému kanibalovi známemu ako „Rostovský mäsiar“ – Andrejovi Romanovičovi Čikatilovi (53 obetí).

Autor nezabúda ani na „vraždiacich lekárov“, ako napríklad britského občana Harolda Fredericka Shipmana, prezývaného „Doktor Smrt“, pri ktorom sa uvádza najmenej 250 obetí (ale inokedy až 1 000 obetí), odsúdeného na niekoľkonásobné doživotie, ďalším „lekárom“ je potom Číňan Hu Wanlin s „kontom“ 146 obetí, ale s predpokladom až 190 obetí.

Mohol by som uviesť ďalšie a ďalšie mená s neuveriteľnými počtami ľudských obetí, teda vraždiacich maniakov, ale za zmienku – aspoň z môjho (trestnoprávneho) pohľadu – stojí aj výpočet trestov, o ktorých sa pri týchto „ľuďoch“ z knihy dozvedáme.

Napríklad spomínaný Kolumbijčan Gavarito bol odsúdený na trest odňatia slobody na 835 rokov, Mexičan Fernando Hernandez Leyva za 135 obetí, teda vražd, (iba) na 50 rokov s možnosťou podmieneného prepustenia, v prípade spomínaných Američanov to boli buď tresty smrti alebo niekoľkonásobné doživotné tresty a pod. Aj na internete (a, samozrejme, hlavne v tejto knihe) môžeme nájsť správu o tom, že päťdesiatštyriročný Gary Ridgeway zo Seattlu sa vyhol trestu smrti tým, že priznal vraždy 48 mladých dievčat a spolupracoval s policajtmí, takže bol odsúdený „len“ na 48 doživotných trestov. Na druhej strane páchatel, ktorému bolo dokázaných 47 priznaných vražd, pričom sa v jeho prípade uvažuje najmenej o 100 vraždách – Kirgiz Nikolaj Džurmongaljev – bol namiesto odsúdenia umiestnený do psychiatrickej liečebne, odkiaľ po dvoch rokoch utiekol. Takáto zmienka v kontexte so spáchanými krvavými zločinmi nás potom ešte viac vydesí.

K uvádzaným trestom vymeriavám vo svete aj na niekoľko sto rokov iba pre informáciu dodávam, že ide o tzv. kumuláciu (alebo spočítanie) trestov, takže páchatel brutálnych vražd môže dostať aj vyššie uvedený trest. Ten by však neprežila ani korytnačka slonia Harriet, ktorá mala v čase smrti 175 rokov a patrila medzi najstarších tvorov na planéte, alebo iná korytnačka z Galapág, ktorá sa dožila 188 rokov. V českom trestnoprávnom systéme sa tresty nespočítavajú, ale vymeriava sa úhrnný (príp. súhrnný) trest odňatia slobody v rámci výmery trestnej sadzby za najzávažnejší, to znamená najprísnejšie hodnotený trestný čin, prípadne výnimočne aj nad hranicou trestnej sadzby.

V knihe sa môžeme prehľadne dočítať, kto (a v ktorej krajine) bol odsúdený na absolútny trest, teda na trest smrti. Dozvieme sa aj to, že niektorým sériovým vrahom bolo vymeraných súčasne hneď niekoľko doživotných trestov, iným zase jediný trest, pri niektorých sa uvádza, že ide o doživotný trest „bez možnosti prepustenia“, alebo že o prepustení z tohto trestu možno uvažovať. Nechcem sa tu rozpisovať o svojich úvahách o treste smrti (koniec koncov, svoje úvahy som stručne načrtol v knihe *Gaunerov nemám rád* a podrobnejšie rozviedol v svojom predhovore ku knihe Jindřicha Francka *Zločin a trest v českých dejinách*), pretože táto téma je v našej spoločnosti už azda aj prekonaná a nemali by sme sa k nej (s výnimkou populistických snáh) vracieť. Vo výpočte výnimočných trestov v českom trestnom práve je najprísnejším možným trestom odňatie slobody na doživotie. Ten však nie je tzv. absolútnym doživotím, keď sa môže „český doživotiak“ vrátiť medzi občanov po dvadsiatich, v prípade tzv. sprísneného doživotia po tridsiatich rokoch.

Aj keď som sa počas svojej dvadsaťdvaročnej profesie štátneho zástupcu stretol s páchatelmi, ktorí by (aj po zrušení trestu smrti) boli na tento trest vhodnými adeptmi či kandidátmi, a to so zreteľom na expertmi potvrdenú vylúčenie resocializáciu, respektíve nevýznamnú šancu na prevýchovu, zmieril som sa s tým, že by mal stačiť pre českých páchatelov tých najzávažnejších vražedných (či do budúcnosti možno aj teroristických) trestných činov, respektíve zločinov, práve doživotný trest odňatia slobody. Pre tých najhorších však „definitívny“, ktorý by navždy vylúčil

akýkoľvek (o to viac svojvoľný či predčasný) návrat takého zločinca medzi riadnych občanov, teda tzv. absolútne doživotie.

Najzávažnejším prípadom českej kriminálnej súčasnosti je aj v tejto publikácii uvedený prípad tzv. „heparínového vraha“ Petra Zelenku. Sám som sa bol na súdny proces na Krajskom súde v Hradci Králové pozrieť a ide skutočne o kauzu, ktorá je zaujímavá najmä z psychologického hľadiska. Zarážajúce totiž je, že podľa znalcov-psychológov vraždil zrejme Zelenka „pre potešenie“. A takýto odsúdený by sa už nemal nikdy dostať na slobodu. Zabezpečovacia detencia tento problém nevyrieši, a preto som opakovane v Senáte Parlamentu ČR dával podnet na „uzákonenie“ tzv. absolútneho doživotného trestu do českého trestného zákonníka. Zatiaľ jediný, kto ma vypočul, bol jeden z „mojich“ doživotne odsúdených, masový vrah Pavel Peca, ktorý sekerou doslova rozsekal svoju manželku a ich dve dcéry. Peca sa totiž nestihol vrátiť na slobodu, pretože v júni 2012 zomrel vo väzení...

Po preštudovaní tejto odbornej publikácie môžem zodpovedne uviesť, že hoci nedokážem posúdiť presnosť a úplnosť všetkých autorom predložených informácií, je pre mňa osobne táto kniha prínosná a využiteľná aj pre moju ďalšiu lektorskú činnosť a vzdelanie. Považujem ju za „čitateľnú“ a zrozumiteľnú pre každého, kto sa o podobné témy zaujíma či si o nich rád prečíta jednoducho len zo záujmu alebo z dôvodu, že sa mu dostala do rúk náhodou – možno už len preto, aby „prišiel na iné myšlienky“ – a odreagoval sa tak od každodennej mediálnej masáže, rôznych politických hier, kombinácií, konšpirácií, konfabulácií atď.

Podľa môjho názoru ide o ojedinelú a nepochybne prínosnú publikáciu. Táto odborná literatúra by mala slúžiť pre ďalšie vzdelávanie študentov, ale aj ich pedagógov – a, samozrejme, aj ako relevantný prameň odborných informácií pre už vysokoškolsky vzdelaných odborníkov v odboroch trestného práva, psychológie (psychiatrie), sociológie i v ďalších odvetviach.

Osobne ju odporučím svojim študentom predmetu trestné právo a vôbec nepochybujem o tom, že sa táto neobvyklá komplexná štúdia stane vyhľadávaným zdrojom informácií, respektíve faktov, podkladov a ďalších poznatkov nielen pre vysokoškolákov a ich bakalárske a diplomové práce, ale aj pre ďalšie práce doktorské a doktorandské.

Z vyššie uvedených dôvodov som presvedčený, že nám autor a jeho vydavateľ predstavujú pozoruhodnú knihu, v ktorej čitateľ nájde konkrétne fakty, skutočnosti, informácie – a možno aj rozptýlenie. Jediné, čo nechcem – aby v nej ktokoľvek našiel inšpiráciu, respektíve vzor k napodobňovaniu...!

Berte preto, prosím, tieto moje slová ako odporúčanie čitateľom.

= LECTORI BENEVOLO SALUTEM...!

V Prahe 17. 7. 2012

JUDr. Miroslav Antl
senátor a VŠ pedagóg,
predseda Ústavnoprávneho
výboru Senátu Parlamentu ČR

ÚVODNÁ POZNÁMKA AUTORA

Kniha, ktorú práve čítate, je **všeobecným úvodom do problematiky** vysoko násilného kriminálneho a psychopatologického profilu mnohonásobného vraha, ktorého činy sú rozvrstvené v čase ako stále sa meniaci a vyvíjajúca séria vražedných útokov. Úvodná teoretická časť opisuje takýchto jedincov v základných intenciách z pohľadu rôznych odborov. Významnejšia časť publikácie však vykresľuje praktické dôsledky a príbehy skutočných sériových vrahov z celého sveta.

Na základe dostupných zdrojov vás tieto kazuistiky zoznámia s individuálnym vývojom patologickej osobnosti od narodenia, detstva, dospievania až k prvej vražde a ďalej so sériou smrteľných útokov, pre ktoré bol páchatel napokon zatknutý a odsúdený. **Dovolí vám nazrieť do jeho vnútra, do fantázií plných mučenia a bolesti, do duše komplikovanej a „prehnitej“, do jednej z najhorších foriem patológie osobnosti a správania, aké v prostredí ľudskej spoločnosti môžu vzniknúť.**

Na úvod tejto knihy by som chcel v krátkosti uviesť **štyri dôvody, prečo som túto publikáciu napísal:**

1. Študijný materiál

Pri prednáškach z behaviorálnej psychológie, etopédie, sociálnej patológie a psychopatológie som sa vždy usiloval študentom predstaviť jedinca (pacienta či klienta) ich odboru z multiodborového pohľadu na základe kauzálnych súvislostí a komorbidity rôznych javov a porúch. Za týmto účelom som pred desiatimi rokmi použil vo výučbe štyri detailne prepracované kazuistiky sériových vrahov.

Vždy vyvolali veľký ohlas, búrlivú diskusiu a oživenie pozornosti. Oveľa podstatnejšie však bolo, že študenti mali pred sebou skutočný model komplikovanej bytosti, na ktorej sami nachádzali príklady jednotlivých zlyhaní, deprivácií, negatívnych výchovných prístupov, rodičovskej nespôsobilosti, polymorfnej psychopatie, antisociálneho správania, dynamiky agresie, príčin a následkov, akcií a reakcií. Preto som spracoval viac než 200 kazuistík, ktoré, ako verím, môžu byť zaujímavé aj pre študentov iných odborov. Všetko je opísané tak, aby si túto knihu mohol prečítať úplne každý a bola preňho zrozumiteľná.

2. Chyba v systéme

K téme resocializácie, terapie či trestu zastávam realistický a kritický postoj. Nie je možné každého človeka resocializovať alebo prevychovať. Rovnako nie je možné každého človeka vyliečiť. Nestotožňujem sa so súčasným absurdne altruistickým systémom resocializácie a trestov. Navivne mäkký systém je výsmechom obetiam, plytvaním peniazmi, časom a prácou odborníkov. Systém je opitý pokryteckou alternatívou demokracie a invalidnou predstavou ľudských práv pre každého a za každých okolností.

Táto publikácia poukazuje na rôzne podoby zlyhania systému. Jasne vysvetľuje, že sériový vrah nie je bezproblémový a sociálne adaptovaný jedinec, ktorý sa jedného dňa prebudí s myšlienkou, že v nasledujúcich mesiacoch a rokoch zavraždí desiatky ľudí. Patológia nie je stav, ale najmä proces.¹ Ako čochvíľa zistíte, väčšina sériových vrahov bola problémová, zásadne odlišná a antisociálna už od detstva. Až na výnimky ide o skúsených agresorov,

¹ Inak povedané, ak je akákoľvek porucha či abnormalita spôsobená väčším množstvom možných príčin, teda ak k nej vedie viac ciest, tak zákonite takáto patológia nemôže byť len stavom, ale, naopak, skôr procesom, ktorý študuje kauzalitu a komorbidity jednotlivých javov.

silných jedincov bez ľútosti, svedomia a vedomia hodnoty ľudského života, morálne pokrivených etopatov, dŕživých a disfunkčných ľudí s rozvinutou schopnosťou sa maskovať, brániť a zneužívať systém.

3. Prevencia a výzva k ostrážitosti

Značný počet obetí sériových vrahov sa v istom zmysle slova stane obeťou vlastnej dôverčivosti, neopatrnosti, naivity a vyzývavosti. Typológia obete a miesta činu, respektíve okolností, za ktorých býva obeť prepadnutá, unesená, napadnutá či zlákaná, sa pomerne často opakujú. Sú to stále rovnaké chyby, akých sa niektoré obeť dopúšťajú. Táto kniha by mala vyzývať k ostrážitosti a všímavosti.

4. Predikcia

Odborníci na celom svete sa venujú vyvíjaniu a testovaniu nástrojov skoršej predikcie vysoko násilných javov a trestných činov.

So špecifickým zameraním na sériových vrahov sa venujem vlastnému **modelu predikčnej diagnostiky**. Ide o **komplexne analytickú metódu, ktorá slúži na predikciu behaviorálne patologického profilu jedinca na základe komparácie komorbidných a kauzálnych väzieb medzi vybranými behaviorálnymi a psychopatologickými prediktormi**.

Základným a veľmi jednoduchým predpokladom na vytváranie tejto analytickej metódy je hypotéza, že „dôsledným a celkom špecifickým štúdiom následkov je možné prostredníctvom poznania symptómov a impulzov dôjsť až príčinám, a tak predikovať následky výrazne skôr“. Verifikácia tohto predpokladu v oblasti behaviorálnych vied nie je jednoduchá. Pri dôkladnej analýze celého javu od príčin až po dôsledky je podľa môjho názoru možné nájsť mechanizmy skoršej lokalizácie podobného javu a preventívne zasahovať.

Predikčná diagnostika hľadá vzájomné mechanizmy vnútorného ovplyvňovania skúseností, vzťahov, porúch, chorôb, úrazov, syndrémov a javov, a tak pátra po multiodborovom diagnostickom konsenze.

Štruktúra predikčnej diagnostiky sa rozdeľuje podľa čiastkových etiologických oblastí daných javov na osem elíps, v ktorých je 112 vybraných prediktorov, čo sledujú oblasť „**vnútorného sveta**“ vrodenej a získanej predispozícií, vnímania, predstáv a prežívania v kontraste či priamej spojitosti s „**vonkajším svetom**“ vzťahových interakcií a správania. Ich vzájomné ovplyvňovanie v určitom približne rovnako sa vyvíjajúcom zmysle je možné sledovať, analyzovať a lokalizovať. Kauzalita jednotlivých premenných však nie je daná len ich štatistickou koreláciou, ale najmä veľmi citlivo a špecificky definovanou vzájomnou väzbou.

Tieto prediktory, ale aj čiastkové väzby majú rozdielnu interpretačnú úroveň, ako aj početnosť výskytu v špecifickej populácii. Trojrozmerný model tvorený ôsmimi elípsami vytvára **predikčnú maticu**. Z každého prediktora sa vysiela informácia do stredu predikčnej matrice o početnosti výskytu v experimentálnej a kontrolnej skupine daného profilu. Tak vzniká uprostred celkom špecifický prienik 112 štatistických hodnôt, ktorý je **unikátnym modelom** (profilom) sledovaného javu. Toto polypragmoneo² vytvára trojrozmerný „štatistický“ model páchatela so 112 hodnotami sledovaných prediktorov, ktorý je grafickým vyjadrením individuálneho biopsychosociálneho a behaviorálneho modelu sledovaného jedinca.

Koncept diagnostickej komparácie vybraných behaviorálnych a psychopatologických prediktorov vychádza z predpokladu, že všetky vnútorné i vonkajšie vnemy ovplyvňujú prežívanie a následne správanie v istom spôsobe s jedinečným mechanizmom, niečo ako kauzálny algoritmus,

² Polypragmoneo – konanie mnohých vecí súčasne, súbežne, naraz.

niečo, čo v určitom pomere vyvoláva konkrétnu reakciu. Ak nastane kombinácia rôznych akcií s rôznou intenzitou v určitom čase a na určitom mieste, môže dôjsť k reakcii, ktorá je opakovateľná vo veľmi podobnom zložení aj pre iného človeka.

Podobne ako určité látky v určitom množstve môžu vytvoriť vysoko explozívnu chemickú reakciu, rovnaký dynamický proces predpokladám v ľudskej psychike a správaní. Ak je možné pochopiť variabilitu následkov, tak je možné aj objaviť príčiny a ich princíp vzájomnosti. **Z tohto dôvodu predpokladám, že je možné predikovať konkrétny psycho-behaviorálny patologický jav výrazne skôr, než k nemu dôjde.** Nejde iba o určité vyjadrenie všeobecného predpokladu a predispozícií napríklad k antisociálnemu správaniu alebo ešte všeobecnejšie k akémukoľvek anormatívnemu správaniu. Trojrozmerný dimenzionálny model osobnosti je možné preniesť aj na akýkoľvek iný patologický jav.

Základným zmyslom predikčnej diagnostiky je medziodborová komunikačná diagnostická databáza pre včasnú lokalizáciu behaviorálne a psychicky patologického jedinca. Táto databáza by poskytovala služby záchytného a depistážneho mechanizmu, ktorý by slúžil predovšetkým kriminalistom (špecialistom na násilnú trestnú činnosť) a psychológom. Išlo by o databázu potencionálnych páchatelov, respektíve jedincov, ktorí v svojom správaní a osobnosti majú výrazné predispozície k naplneniu kriminálneho modelu páchatela.

Databáza predisponovaných jedincov by bola prístupná pre zapisovanie údajov vybraným lekárom, psychiatrom, psychológom a behaviorálnym patológom, prípadne odborníkmi na difícilné správanie na školách, aj keď práca s profilom by bola výhradne v možnostiach policajných (forenznych) psychológov. Do tejto databázy by bolo možné zapisovať údaje na základe jednotnej, jasne definovanej diagnostickej metodológie už od raného veku jedinca, a najmä na konci diagnostického procesu v resocializačných zariadeniach a psychiatrických liečebniach, pretože práve odtiaľ sa páchatelia vrádz v sériách etablujú najčastejšie. Pokiaľ by zapisovanie komplexných údajov bolo súčasťou diagnostického a prognostického procesu v resocializačných zariadeniach, bolo by možné vytvoriť pomerne širokú databázu jedincov, ktorí už v období detstva a dospievania vykazovali difícilné vzdorovité, prípadne agresívne impulzívne prvky správania, boli obeťami sexuálne či inak motivovanej agresie, alebo organizátormi šikanózných praktík medzi vrstovníkmi, správali sa dromomanicky alebo inklinovali k drogovému abúzu, či extrémnym hnutiam. **„Behaviorálna signatúra“** sa pri významnej väčšine páchatelov počas života nemení.

Namiesto interných zložiek klientov a pacientov v diagnostických ústavoch, výchovných ústavoch, psychiatrických liečebniach a sexuologických ústavoch by informácie boli zapisované do jednotnej databázy, ktorá by umožňovala pri kriminalistickom profilingu spojiť profil páchatela s možnými jedincami, ktorí sú pre takýto profil predisponovaní. V podstate táto podoba archívácie existuje len na polícii, a to za predpokladu, že daný jedinec bol vyšetrovaný ako mladistvý. Napriek tomu figuruje ako predisponovaný vždy len v oblasti tých kriminálnych aktivít, s ktorými sa jeho delikt spájal.

Sérioví vrahovia sú realita. Vždy boli, stále sú a zrejme vždy budú. Nie sú geniálni a vlastne ani nijako mimoriadne zaujímaví, no napriek tomu priťahujú enormnú pozornosť verejnosti svojou nesmiernou deštruktívnosťou. Akoby človek a teda samotné ľudstvo malo vnútorne zakódovanú potrebu sledovať z bezpečného miesta nebezpečenstvo. Seriály s témami vrádz patria k najsledovanejším, večerné spravodajstvo je plné zabíjania, násilie je výnosným obchodným artiklom.

„Bona facile mutantur in peius“ alebo „Dobré sa ľahko mení na horšie“.

PhDr. Andrej Drbohlav

I. ČASŤ

PSYCHOLÓGIA
SÉRIOVÝCH VRAHOV

1.

ZÁKLADNÁ DEFINÍCIA MNOHONÁSOBNÝCH VRÁŽD

V informačných médiách, seriáloch i v bežnej populácii sa veľmi často stretávame s laickým a celkom mylným označením mnohonásobných vražd. Mnohí totiž používajú označenie „sériový vrah“ a „masový vrah“ v prípade akéhokoľvek páchatela, ktorý zavraždil viac obetí, ako keby to boli rovnaké pojmy. Profil a činy sériového vraha sú úplne a zásadne odlišné od vraha masového. Z hľadiska psychologického, behaviorálne patologického a kriminalistického ide o významne inú osobnosť páchatela, často odlišnú motiváciu, rozdielne zbrane a miesta činov. Navyše existuje okrem sériového a masového vraha ešte tretí typ, všeobecne označovaný ako *spree killer*, čo by sa dalo voľne preložiť ako „záchvatový vrah“.

Je pravda, že aj samotní odborníci hľadali veľmi dlho vyhovujúcu definíciu týchto kategórií, aby splnila pohľady rôznych odborov a rešpektovala jednotlivé odlišnosti. Ak by som mal veľmi jednoducho, rýchlo a neodborne opísať tieto tri skupiny vrahov, potom by som povedal, že: sériový vrah vraždí svoje obete v sérii za sebou na rôznych miestach v rôznych časoch, masový vrah vraždí v mase, teda všetky svoje obete usmrť na jednom mieste v jednom čase a záchvatový vrah je komplikovaný, pretože vraždí v sérii, ktorá je však iba vražednou vlnou a po nejakom čase utíchne a skončí sa.

K presnému vymedzeniu pojmu „sériový vrah“ sa za posledných tridsať rokov vyjadrili azda všetci významní forenzní psychológovia, zástupcovia dvoch hlavných profilereských škôl, akademickí odborníci a kriminalisti. Každá z týchto definícií mala určité silné argumenty, ale aj slabé miesta. Konfrontácia všetkých pohľadov by vystačila na samostatnú knihu. Definícií existujú teda desiatky. Významné je aj rozdelenie na dva odborné medzinárodné profilereské smery. Prvým je americká škola FBI, charakteristická psychologickým profilovaním a pojmom „analýza trestného činu“, a druhú predstavuje britská škola investigatívnej psychológie alebo aj geografického profilovania. Na tejto publikácii som začal pracovať v roku 2003 a odvtedy sa kritériá pre definovanie sériovej vraždy niekoľkokrát zmenili.

V roku 2005 iniciovala FBI (Federal Bureau of Investigation) vytvorenie pracovnej skupiny desiatok odborníkov z celého sveta, aby boli predstavené všetky možné aspekty definície tohto pojmu a vznikol kompromis. Cieľom bolo formulovať najjednoduchšiu definíciu pojmu „sériový vrah“, ktorá bude zrozumiteľná a bez ďalších otáznikov. Výsledkom tohto konsenzu je definícia, ktorá minimálne v kvantifikácii obetí prepísala doposiaľ používané formulácie. Hoci má ešte stále svojich odporcov, s FBI za chrbtom je čoraz viac rešpektovaná. Jej znenie je prosté a dá sa nájsť na oficiálnych stránkach FBI (www.fbi.gov) ako formulácia troch typov mnohonásobnej vraždy. Nižšie sú uvedené základné definície, s ktorými bude táto publikácia pracovať:

- **Sériový vrah (*serial killer, serial murder*)**

Z hľadiska definície³ sa za sériovú vraždu⁴ považuje: „spáchanie série dvoch alebo viacerých vrážd jedným alebo viacerými páchatelmi počas odlišných akcií“.⁵

Pre definíciu boli klasifikované **štyri základné východiská:**

- a) na sériovej vražde sa môže podieľať jeden alebo viac páchatelov;
- b) ide o dve alebo viac zavraždených obetí;
- c) jednotlivé prípady sa vyskytujú v rôznych akciách (odlišných udalostiach) a v rôznych časoch;
- d) uplynulý čas medzi akciami odlišuje sériové vraždy od masových.

- **Masový vrah (*mass killer, mass murder*)⁶**

Z hľadiska definície sa za masovú vraždu považuje: spáchanie štyroch alebo viacerých vrážd počas jednej akcie a bez výrazného časového odstupu medzi vraždami. Zvyčajne je teda na jednom mieste zavraždený rad obetí v priebehu jednej vražednej udalosti.

- **Záchvatový vrah (*spree killer, spree murder*)**

Z hľadiska definície sa za záchvatovú vraždu považuje: spáchanie dvoch alebo viacerých vrážd jedným alebo viacerými páchatelmi⁷ bez periódy *cooling off*.⁸

- **Periódá *cooling off***

Ide o veľmi diskutovaný termín a existuje veľa odborných sporov o jeho presnom vymedzení, ale v zásade je to kľúčový rozdiel medzi sériovými a záchvatovými vrahmi. *Cooling off* môžeme veľmi všeobecne vyjadriť ako čas na rozmyslenie si ďalších činov, emocionálne vychladnutie a prerušenie série v čase. **Podľa definície je táto perióda príznačná pre profil sériového vraha, zatiaľ čo v prípade záchvatového typu chýba.**⁹

Do českej odbornej literatúry prináša pojem *spree killer*¹⁰ napríklad L. Čírtková a má preň preklad „vražedná vlna“ alebo aj „vrahovia na vražednej vlne (túre)“. Takýto vrah pácha svoje zločiny v jednom spojitom (krátkom) časovom intervale a v ohraničenej lokalite, miesta činov sú však odlišné. Nápadné je náhle ukončenie vraždenia, páchatel sa sám od seba zastaví a v svojom besnení nepokračuje. Práve preto sa hovorí o „vlne“, ktorá z nejakých dôvodov vyšumí. V tom spočíva zásadná odlišnosť od sériového páchatela, ktorý sám od seba v konaní neprestane. Ďalším rozdielom je fakt, že sériový vrah vraždí na rôznych miestach a môže byť aktívny aj počas veľmi dlhých časových období. Každý jeho zločin je samostatným dielom série.¹¹

³ FBI (Federal Bureau of Investigation). *Serial murder*. Dostupné z: <http://www.fbi.gov/stats-services/publications/serial-murder>

⁴ Pre tento jav a osobnosť sériového vraha sa používalo a stále sa používa veľa rôznych označení, teda okrem *serial killer* aj *serial homicide, serial murderer* a *serial murderer*.

⁵ Kritériom teda nie je len rozdielny čas a rozdielne miesto, ale hlavne celkom nová udalosť.

⁶ FBI (Federal Bureau of Investigation). *Serial murder*. Dostupné z: <http://www.fbi.gov/stats-services/publications/serial-murder>

⁷ FBI (Federal Bureau of Investigation). *Serial murder*.

⁸ Holmes, R. M. – Holmes, S. T. *Contemporary Perspectives on Serial Murder*, SAGE Publications, 1998, s. 9.

⁹ Pracovná skupina FBI sa v roku 2005 termínu *cooling off* venovala, nenašla úplnú zhodu v jeho vymedzení, ale všeobecne sa pridáva k definícii ako dodatok.

¹⁰ Pojem *spree* sa dá voľne preložiť ako „horúčka, flám, veselica, záchvat“.

¹¹ Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Grada Publishing, 2008, s. 113.

2.

MÝTY O FENOMÉNE SÉRIOVÉHO VRAHA

Často sa „fenomén“ sériových vrážd a „profil sériového vraha“ predstavujú v médiách a publikáciách spoločne s veľkým počtom mýtov, ktoré o týchto javoch kolujú a stále sa slepo preberajú. Niektoré z nich by bolo dobré spomenúť, uviesť do správnych súvislostí a ilustrovať na príkladoch.

Mýtus č. 1 – Sériový vrah je beloch

Ide o tvrdenie, že typický sériový vrah je muž bielej pleti, čím sa začína prevažná väčšina mediálnych, ale čiastočne aj odborných pokusov o definíciu a profil. **Je to pravda len z veľmi špecifického uhla pohľadu.** Keď sa pozrieme na USA, tak vrahovia bielej pleti skutočne predstavujú „relatívne“ významnú väčšinu. Historická štúdia porovnávajúca 337 sériových vrahov od roku 1825 do súčasnosti poukazuje na skutočnosť, že 22 % týchto páchatelov je čiernej pleti.¹² Rovnaký pomer potvrdzuje aj výskum mladších dejín kriminalistiky, ktorý podľa nových kritérií definície sériového vraha zisťuje v súbore 411 vrahov taktiež skutočnosť, že každý piaty vrah v sérii je muž čiernej pleti.¹³

Mýtus, že je sériové vraždenie výlučne záležitosťou bielych, zlyháva najmä v globálnom kontexte a vychádza z americkej interpretácie tohto zločinu. Štatisticky nevyjadreným spôsobom ovplyvňuje tento pomer výskyt sériového vraždenia na celom africkom kontinente a v Ázii. Existuje niekoľko dôvodov, prečo sa o kauzách z týchto oblastí dozvedáme málo.

Čína ako zástupca mongoloidnej (žltej) rasy sa svojou kriminalitou nechváli, a pritom sú tu vrahovia, ako napríklad **Hu Wanlin**, ktorý usmrtil podľa odhadov 190 ľudí. Z Juhoafrickej republiky zase poznáme sexuálneho sadistu **Mosesa Sitholea**, na ktorého dolapení sa podieľalo okolo tisíc policajtov, dvetisíc vojakov a šesťsto civilistov a žoldnierov. A čo trebárs profesor anatómie **Adam Mohammed Omar**, ktorý v Jemene a Libanone zavraždil minimálne 67 študentiek medicíny? Otázka predpokladanej farby pleti páchatela je teda vždy daná geografickým určením, analýzou miesta činu a obeti.

Odlíšné čísla prináša svojho druhu veľmi zaujímavý kriminalistický a psychologický projekt univerzity v Radforde, ktorý vytvára už od roku 1992 databázu amerických a medzinárodných sériových vrahov. S novou úpravou definície sériového vraha sa tento súbor páchatelov významne rozšíril a momentálne vraj obsahuje údaje **2 257 vrahov** v sérii z celého sveta (čo je dosť ťažko predstaviteľné a taktiež overiteľné, pretože register nie je nikomu prístupný a predstavuje len výsledky jednotlivých komparácií). Veľmi pravdepodobne neexistuje iný diferencovaný register, ktorý by mal také veľké množstvo dát. V otázke kvantifikácie etnického podielu na mnohonásobných vraždách vytvorili skupinu **1 345 páchatelov**, z toho europoidných (biela pleť) bolo **65,8 %**, negroidných (čierna pleť) dokonca **27,9 %**, Hispáncov **4,9 %** a Aziatov **4,7 %**.¹⁴

¹² Hickey, E. W. *Serial murderers and their victims* (Second ed.), Wadsworth, 1997, s. 136.

¹³ Wals, A. *Race and crime – a biosocial analysis*. Nova science publishers, New York, 2004, s. 40.

¹⁴ Aamondt, M. *Serial killer information center – The Radford serial killer database*. Radford University. 2011. Dostupné z: <http://maamodt.asp.radford.edu/Serial%20Killer%20Information%20Center/Project%20Description.htm>

Mýtus č. 2 – Sérioví vrahovia existujú len v USA

V Spojených štátoch amerických sa tomuto javu venuje extrémna pozornosť, čo vytvára klamný dojem, že ide o ich negatívne unikum. Knihy s tematikou vrahov patria k najlepšie predávaným, seriály a filmy zase k najviac sledovaným. Američania sú „svojimi“ vrahmi až patologicky fascinovaní. Sériové vraždy sú však, bohužiaľ, fenoménom celosvetovým. Na mnohých miestach sveta vraždia skutočne vysoko extrémni sérioví vrahovia, ale pozornosť im nevenuje ani polícia, nieto ešte spoločnosť. Napríklad **Pedro Alonso Lopez**, ktorému sa pripisuje minimálne 350 – 600 obetí, vraždil v Peru, Kolumbii a Ekvádore v časoch občianskej vojny, ktorá svojimi vlastnými čistkami celkom zakrývala jeho len dvojročnú vražednú sériu. Podobné je to v kauze **Javeda Muqbal a Iqbala** z Pakistanu, ktorý sa prišiel sám udať na políciu s priznaním, že zavraždil viac než sto mladých chlapcov. Prepustili ho so slovami, že ide o nevhodný vtip a hlúposť, pretože tamojšie úrady nemajú nahlásené nijaké nezvestné osoby, a teda nie je čo vyšetrovať. Sérioví vrahovia sú všade na svete, nezávisle od ekonomickej vyspelosti krajiny, kultúry či viery.

Mýtus č. 3 – Sérioví vrahovia nedokážu prestať vraždiť

V literatúre sa často stretávame s tvrdením, že sériový vrah je natoľko pohltený každou novou vražednou skúsenosťou, že nie je možné, aby prestal sám od seba vraždiť, a séria obetí sa skončí až jeho zadržaním. Nie je to celkom pravda. V encyklopédii sériových vrahov nájdete stovky kriminálnych káuz, životných príbehov a odlišností. Sú tu prípady vrahov, ktorí počas života opakovane zo svojej vôle prichádzali do psychiatrickej starostlivosti a ich príbehy plné krvi sa prisudzovali diagnóze a neprikladal sa im väčší význam. Iní vrahovia sa zase sami vzdajú polícii, majú potrebu dodať všetky materiály a usilujú sa dosiahnuť vyhlásenie trestu smrti či doživotia. A čo ešte tí, o ktorých nevieme, pretože buď skutočne prestali vraždiť, alebo pod ťažobou myšlienok spáchali samovraždu? Pre niektorých jedincov sa vraždy časom stanú ťažkým bremenom a tieňom, prepadnú depresii alebo dospejú k záveru, že pokiaľ sa nezastavia sami, tak ich určite nezastaví nikto. Ako príklad spomeňme Dennisa Radera, ktorý je známy v kriminalistike skôr pod prezývkou či signatúrou BTK, ktorou ukončoval listy adresované vyšetrovateľom. Jeho vražedná séria trvala sedemnást rokov medzi rokmi 1974 a 1991. Odhalený bol až v roku 2004 do veľkej miery vďaka vlastnému rozhodnutiu byť zadržaný. Podľa dostupných informácií FBI údajne za trinásť rokov už nijakú ďalšiu vraždu nespáchal. Počas nasledujúcich vypočúvaní uvádzal, že sa mu plnohodnotnou náhradou vraždy stala najmä masturbácia.

Mýtus č. 4 – Sériový vrah je génius

Tento mýtus podporujú hlavne spisovatelia a scenáristi, ktorí vykresľujú postavy mnohonásobných vrahov v sérii ako extrémne bystrých a dômyselných páchatelov. Ich príbeh, modus operandi, a najmä vzorec všetkých vrážd je hlboko premyslený. Túto myšlienku je však potrebné rozdeliť na dve oddelené tézy.

1. Inteligencia

Opakované výskumy na celom svete dokázali, že úroveň rozumových schopností, teda miera IQ, je v súbore sériových vrahov rozvrstvená rovnako relatívne rovnomerne ako v bežnej populácii. Dá sa teda v zásade vyjadriť Gaussovou krivkou ako široko variabilná oblasť priemeru s dvoma extrémami v podobe superiórneho intelektu a hraničných stupňov s mentálnou retardáciou. Pravdepodobné pásmo intelektu sa dá v niektorých prípadoch predpokladať na základe dôkladnej analýzy miesta činu a modu operandi. Vysoký intelekt však nemusí nevyhnutne

znamenat', že čin bude vysoko organizovaný a nevyšetriteľný. Existuje množstvo premenných – ako emócie či potreby –, ktoré dokážu byť rozumu nadradené.

Na tému inteligencie sériových vrahov sa uskutočnila rozsiahla štúdia v USA, ktorá podrobne mapovala IQ 171 vrahov a špecificky sledovala, aké je priemerné IQ v závislosti od rôznych premenných modu operandi. Sérioví vrahovia dosahujú priemerné hodnoty **IQ 98,7**¹⁵. Zaujímavé rozdiely existujú však v kategórii organizovaných a neorganizovaných sériových vrahov, teda tých, ktorí svoje činy dôkladne naplánujú, a tých, ktorí neplánujú a konajú takmer spontánne. Priemerná hodnota organizovaných bola **IQ 113,9** a neorganizovaných **IQ 92,5**.¹⁶

2. Premyslený vzorec

Pri čítaní encyklopédie narazíte na niekoľko premyslených prípadov s komplexným vzorcom. Tieto kauzy boli pre vyšetrovateľov nesmierne náročné a veľa z nich sa nikdy neobjasnilo. Ide o dva možné varianty vražd podľa vzorca.

- a) Prvá je charakteristická tým, že vrah definuje určitú kľúčovú premennú, ktorú musí spĺňať výber obete, a vzorec vyjadruje aj začiatok, priebeh, celkový počet vražd a koniec. Príkladom je séria vražd známa pod pojmom *alphabet murders* alebo aj **vraždy podľa abecedy** z prvej polovice sedemdesiatych rokov v USA, keď boli zavraždené minimálne tri osoby, ktorých začiatkové písmená krstného mena a priezviska boli totožné. Vraha nikdy nechytli a nikto nevie, z akého dôvodu sa séria prerušila. Určitý čas bol z týchto vražd podozrivý **Kenneth Alessio Bianchi**, ktorého profil nájdete v encyklopédii v súvislosti s celkom inou sériou vražd, ale spojitosť s abecednými vraždami sa nikdy nedokázala. Iným príkladom je kauza známa ako *zodiac killer*, ktorá sa taktiež nikdy úspešne neuzavrela. V tomto prípade boli komplexným vzorcom vraždy podľa zverokruhu a obete vrah vyberal podľa znamení.
- b) Druhá je charakteristická tým, že vrah ponecháva na mieste činu indície súvisiace s jeho inou vraždou v minulosti. Jednotlivé vraždy teda v čase spája často na základe určitých signifikantných súvislostí oboch obetí. Ukážkou je napríklad **John Norman Collins**, ktorý obeť napríklad odcudzil oblečenie a potom ho rozmiestnil na miesta svojich predošlých vražd alebo vraždil nástrojom, ktorý pred niekoľkými rokmi zoberal z iného miesta činu.

Existuje ešte celý rad mýtov, ale k tým sa dostaneme podrobnejšie v ďalšej časti publikácie. Ide napríklad o všeobecne rozšírené domnienky, že **sériovým vrahom môže byť iba muž, že sa vrah neustále premiestňuje a pôsobí medzinárodne, že má sériová vražda len dva motívy, a tými sú zisk alebo sex, a v poslednom rade, že je sériový vrah celoživotný samotár a čudák**. Každý z týchto mýtov obsahuje v sebe kúsok pravdy, ale globálne je štatisticky mylný.

¹⁵ Mean 98,7 / Median 93,5

¹⁶ Aamodt, M. *Serial killer IQ*. Radford University. 2011. Dostupné z: <http://maamodt.asp.radford.edu/Serial%20Killer%20Information%20Center/Serial%20Killer%20IQ.htm>

3.

VYBRANÉ ASPEKTY ANALÝZY TRESTNÉHO ČINU A INVESTIGATÍVNEJ PSYCHOLÓGIE

Súčasná definícia FBI a odborníkov opisuje sériového vraha ako páchatela alebo spolupáchatela dvoch či viacerých vrážd v odlišných časoch alebo lepšie povedané za celkom iných okolností. Často sa však stretávame s dlhé roky všeobecne rozšírenou tradičnou definíciou opisujúcou vraha ako osobu, ktorá zabije troch alebo viacerých ľudí,¹⁷ odstup medzi vraždami je minimálne mesiac a toto obdobie medzi jednotlivými činmi je charakteristické takzvanou periódou *cooling off*. Tá sa dá veľmi všeobecne vyjadriť ako čas na rozmyslenie ďalších činov, emocionálne vychladnutie a prerušenie série v čase.¹⁸

Sériový vrah je živým mechanizmom rozsiahlej patológie správania a osobnosti. Schopnosť prežitia akéhokoľvek živého organizmu je daná jeho schopnosťou prispôbiť sa a byť nenápadný. Touto vývojovou zdatnosťou nedisponujú všetci sérioví vrahovia, ale tí, ktorí áno, sú väčšinou **kriminálni „predátori“**, ktorých odhalenie, stopovanie a zadržanie vyžaduje inštinkt a multiodborovú analýzu a syntézu. Patológia sériového vraha je výsledkom jeho vývojovej línie.¹⁹

Vývojovou teóriou kriminality sa zaoberá takzvaná **teória životnej cesty** (*life course theories*), ktorá vnáša do štúdia kriminálnych javov vývojové hľadiská, a preto sa označuje aj ako vývojová kriminológia (*developmental criminology*). Delikventné či kriminálne správanie jednotlivca sa považuje za vývojový fenomén, ktorý je produktom interakčných procesov prebiehajúcich po celý životný cyklus. Skúmajú sa tak vývojové krivky kriminality v životnej dráhe jednotlivcov. Prečo sa jedinec začne správať kriminálne (počiatky kriminálnej kariéry), prečo pokračuje a lípne na kriminálnom správaní (perseverácia), prečo sa jeho útoky stupňujú (eskalácia kriminálnej agresie) a prečo odrazu prestáva v nezákonnom konaní (abrupcia, vyhasnutie)? Za kriminogénne sa považujú osobnostné (vnútorné) a sociálne (vonkajšie) hendikepy či riziká. Interné a externé faktory vstupujú v rôznych životných etapách do rôznych interakcií, vzájomne sa ovplyvňujú. Ich konkrétne konštelácie determinujú pravdepodobnosť vzniku rôznych sociálnych deviácií vrátane kriminality.²⁰

K tejto teórii máme k dispozícii veľa výskumov. Napríklad Radfordská databáza, ktorá údajne obsahuje údaje 2 257 sériových vrahov z celého sveta, uvádza, že **83,9 %** z nich bolo pred zadržaním minimálne raz za nejaký čin zatknutých a **72,3 %** už strávilo nejaký čas vo výkone trestu.²¹

¹⁷ Holmes, R. M. – Holmes, S. T. *Serial murder*. Thousand Oaks, SAGE, California, (3rd ed.), 2010.

¹⁸ FBI (Federal Bureau of Investigation). *Serial murder*. Dostupné z: <http://www.fbi.gov/stats-services/publications/serial-murder>

¹⁹ Drbohlav, A. *Behavioral background of serial killers – types and motives of murder (serial killers files)*. In *Konferencia Etodays 2006*, Univerzita Hradec Králové, 2006.

²⁰ Čírtková, L. *Forenzná psychológia*. Nakladateľství A. Čeněk, 2nd ed., 2009, s. 54 – 55.

²¹ Aamodt, M. G. – Surette, M. A. Using the Radford Serial Killer Database to monitor trends in serial murder. In *Annual meeting of the Society for Police and Criminal Psychology*, Hawaii.

Pre týchto jedincov má „teória životnej cesty“ vlastný špecifický termín *life – course – persistent – offender alebo chronický celoživotný páchatel, recidivista*.²² V kazuistikách psychológie sériových vrahov však aj napriek týmto číslam natrafíme na relatívne veľké množstvo páchatelov, ktorých nikto nepodozrieval a nikdy neboli pred samotným finálnym zatknutím vypočúvaní políciou ani odsúdení.

PROFILING SÉRIOVÝCH VRAHOV

Vo vedeckej komunite zaoberajúcej sa profilovaním existujú dva na seba nadväzujúce prístupy. Prvý reprezentuje FBI (Federal Bureau of Investigation), kde tento odbor taktiež vznikol. FBI využíva skúsenosti overené profesionálmi a ich praxou. Druhý prístup sa vyvíja v Európe, respektíve vo Veľkej Británii, kde je zastúpený Centrom pre investigatívnu psychológiu (Centre for Investigative Psychology) v Liverpoole a zameriava sa najmä na výskum trestnej činnosti. Tieto dve školy používajú koncepčne iné metódy pri vytváraní profilu. Táto odlišnosť vychádza nielen z toho, že technika FBI bola prvá a že Liverpoolska škola vznikla čiastočne na základe štúdií kritizujúcich prístup FBI.²³

ŠKOLA ANALÝZY TRESTNÉHO ČINU FBI (AMERICKÝ MODEL)

Škola FBI predstavuje takzvanú „deduktívnu metódu“, čo je proces interpretácie forenzných dôkazov a dôkladné štúdium jednotlivého páchatela za účelom presnej rekonštrukcie správania na mieste činu. Počas tohto procesu rekonštrukcie záleží na schopnostiach odborníka, či rozozná vzorce správania daného páchatela. Táto technika teda vychádza zo schopností psychológa, ktorý sa v svojom profile najviac sústreďuje na motiváciu činu.²⁴ Tento druh profilovania vychádza zo všeobecných pravidiel správania páchatela, vytvorených za dlhé roky odbornej praxe. Hlavným prínosom školy FBI je **rozdelenie páchatelov trestného činu vraždy na organizovaných a neorganizovaných**.²⁵

„**Psychologické profilovanie**“ je teda systematickým vyhodnotením všetkých dostupných informácií o prípade, ktoré sa používajú k podrobnej psychologickej rekonštrukcii správania páchatela. Z rozboru správania sa potom podľa určitých pravidiel a s využitím určitých teórií a modelov odvodzuje pravdepodobný portrét (profil) páchatela.

Analýzy jednotlivých profilovaných prípadov sa evidujú a štatisticky spracovávajú v databáze objasnených aj neobjasnených závažných zločinov.²⁶ Vďaka komparácii a diferenciacii dát je možné jednotlivé činy posudzovať na základe podobností a vytvárať profil podľa istých zákonitostí alebo prípadne identifikovať ďalšie činy rovnakého páchatela.

Prínosom psychológie do vyšetrovania trestných činov je technika zvaná **profilovanie**. V súčasnosti sa začína používať názov „**analýza trestného činu**“, to znamená analýza vzorcov správania, charakteristik miesta činu a vzťahujúcich sa trestných činov, najmä pokiaľ ide o čin sériový.

²² Čírtková, L. *Forenzní psychologie*. Nakladatelství A. Čeněk, 2nd ed., 2009, s. 69.

²³ Polišínská, V. A. *Profilování pachatelů trestných činů*. In *Kriminalistika*, no. 4, 2008.

²⁴ Turvey, B. *Behavior evidence: understanding motives and developing suspects in unsolved serial rapes through behavioral profiling techniques*. 1996. Dostupné z: <http://www.corpus-delicti.com/rape.html>

²⁵ Polišínská, V. A. *Profilování pachatelů trestných činů*. Op. cit.

²⁶ Čírtková, L. *Forenzní psychologie*. Op. cit., s. 381 – 387.